

Република България
ИКОНОМИЧЕСКИ
И СОЦИАЛЕН СЪВЕТ

СТАНОВИЩЕ

на

ИКОНОМИЧЕСКИЯ И СОЦИАЛЕН СЪВЕТ

на тема

**“СТРАТЕГИЧЕСКИ ПРИОРИТЕТИ НА БЪЛГАРСКАТА
ИКОНОМИКА В КОНТЕКСТА НА СТРАТЕГИЯ
„ЕВРОПА 2020”**

(разработено по предложение на Президента на Република България)

Президентът на Република България предложи (с писмо Изх. № 02-00-59 от 15.07.2010 г.) на Икономическия и социален съвет да разработи и приеме в срок до 30 септември 2010 г. становище на тема

**“Стратегически приоритети на българската икономика в контекста на
Стратегия “Европа 2020”**

Председателят на Икономическия и социален съвет разпредели разработването на становището на постоянната Комисия по икономическа политика.

За докладчик бе определен г-н Божидар Данев – член на Съвета от групата на представителите на организациите на работодателите на национално равнище.

За подготовката на становището бяха привлечени г-жа Силвия Тодорова, директор на дирекция “Индустиално развитие” в Българска стопанска камара и д-р Теодор Атанасов, Софийски университет “Св. Климент Охридски”.

Проектът на становище беше приет на разширено заседание на Комисията на 20.09.2010 г.

На своя пленарна сесия от 30 септември 2010 г. Икономическият и социален съвет одобри настоящото становище.

ВЪВЕДЕНИЕ

1. Обществото, политическите сили и експертните общности са единодушни в разбирането, че **двадесетгодишният преход към действаща пазарна икономика, демократични институции и правила не доведе до ефективни структурни реформи в икономиката** и свързаните с нея сфери. Перспективата за дългосрочно устойчиво развитие е застрашена от наследените и новосъздадени фундаментални структурни проблеми на икономиката, задълбочаващите се дисбаланси и силни ограничители на икономическия растеж. Те се изявяват най-отчетливо в условия на икономическа рецесия и водят до ниска конкурентоспособност, продължаващи остри социални смущения, неравновесие в правата и задълженията на различните социални групи и етнически общности.

2. **Липсва приемственост в управлението на политическо ниво. Не се осъществява контрол по изпълнението и съгласуваността между националните стратегии и политики, отсъства приемственост и надграждане на цели и мерки.**

Институциите са генерирали над 163¹ основни стратегически документа, програми и планове, между които няма системна обвързка, не се извършва достатъчен контрол по тяхното изпълнение и актуализация при необходимост, не се анализират причините за неизпълнението им, както и възможна оптимизация в следващите периоди.

3. Приемането на Национална програма за развитие "България 2020" следва да бъде използвано от компетентните държавни институции, гражданското общество и социалните партньори за:

- консолидиране и прилагане на краткосрочни мерки за икономическо възстановяване, отчитащи крехкото, „вълнообразно“, забавено излизане от кризата на САЩ и ЕС;
- идентифициране на основните проблеми, дисбаланси и ограничители на устойчивия растеж на националната икономика, на силните страни и потенциала за развитие;
- приемане и изпълнение на реалистични национални цели, приоритети, обслужващи ги механизми, инструменти и ресурси;
- изграждане на механизъм за текущ контрол, преглед и оценка на напредъка по достигане на националните цели.

¹ Съгласно данните в интернет-портала www.strategy.bg, поддържан от Администрацията на Министерски съвет. Направен е актуален преглед към 31.08.2010 г. на стратегическите документи на национално ниво, като е посочен и срокът на тяхната валидност. Документите (163 на брой) допълнително са групирани тематично в 22 категории.

ОСНОВНИ ИЗВОДИ

4. Навлизането на българската икономика в рецесия през първата половина на 2009 г. изяви нейната висока чувствителност към световните финансови и икономически сътресения поради:
- натрупаните макроикономически дисбаланси² и деформации в отрасловата структура;
 - отвореността на икономиката и силната зависимост от притока на преки чуждестранни инвестиции;
 - другите обществени фактори, като ниското равнище на конкурентоспособност и ограниченото потребление;
 - проблемите в бизнес средата и регулациите;
 - дефицита на правов ред и сигурност;
 - изострящото се общо социално, включително етническо дискурсно смущение;
 - ниската ефективност на европейския интегритет на България.
5. **Ръстът на икономиката, реализиран през последните 13 години, е за сметка на „нездравословен” растеж, ниско качество на преките чуждестранни инвестиции, погрешна енергийна политика, висока нарастваща фирмена задлъжнялост³ и запазване на дисбалансите, свързани с ограничената покупателна способност на населението.**
6. Налице са редица **нереализирани възможности, потенциали, предимства и мултипликатори на растежа и развитието.** Те са основание да бъде приета **отговорната национална стратегическа цел за 60% БВП на жител в паритет на покупателна способност (БВПпс на ж.) от средното за ЕС–27 към 2020 г.** Тази цел може да се изпълни при:
- провеждане на необходимите реформи и използване на естествените предимства на страната;
 - реализация на основни приоритети и реформи, осигуряващи устойчив, приобщаващ и интелигентен растеж;
 - промени в управленската, в т. ч. регулаторната среда, радикално подобряване на правовия ред и сигурност.

² „Българската икономика в условията на глобална финансова и икономическа криза – проблеми, предизвикателства и възможности”, Становище на Икономическия и социален съвет на Република България, разработено по собствена инициатива с докладчик Божидар Данев, ИСС/2/008/2009 г.

³ „Задължения на предприятията от нефинансовия сектор на икономиката”, ежегодни изследвания на Българската стопанска камара за финансовите години 1997-2008 г., източник: www.bia-bg.com.

Националната програма за развитие „България 2020“ е целесъобразно да се развие в два периода: в първия до края на 2013 г. - да се постигне **устойчив и балансиран растеж чрез изглаждане на дисбалансите и реструктуриране на икономиката, и вторият до 2020 г. – достигане 60% ППС на ж. от средното за ЕС чрез иновативен растеж.**

Двата периода до 2020 г. следва да бъдат интегрирани и подчинени на друг основен императив на развитието – ограниченията и възможностите за „зеленото“, устойчиво развитие, максимална декарбонизация на икономиката и реализация на нисковъглероден модел на растеж при относително най-ниски, икономически и социално приемливи за обществото разходи.

7. Приоритетите, обслужващи тази основна цел в следващите 10 г., следва да бъдат **реструктуриране на икономиката, инвестиции в транспортната и енергийна инфраструктура, промени в бизнес средата, качеството на работните места и квалификацията на трудовите ресурси, реформи в образованието.** Основни инструменти за тяхното постигане са промените в отрасловата структура, ориентирани към производства с висока добавена стойност и използване на иновативния потенциал на отделните отрасли, декарбонизация на икономиката, преодоляване на най-острите прояви на социални и етнически смущения и неравновесия, както и заемане на позиции към дългосрочен интелигентен растеж.
8. Без фокусирани инвестиции в отворена, конкурентоспособна инфраструктура, без промени в бизнес и правовата среда е малко вероятен дългосрочен пробив в регионалното развитие, заетостта, доходите и производителността, решаването на основните социални проблеми, вкл. интеграцията на етническите общности. Основното предизвикателство пред повишаването на производителността на България е свързано с **радикална промяна на съществуващото ниво на компетенции, умения, квалификация и образователно равнище на работната сила,** отраслово реструктуриране, повишаване на качествена заетост, равнището на заплащане на труда и укрепване на научноизследователската и развойна дейност. Всички други приоритети и цели, секторни политики, в т. ч. селско стопанство, туризъм, ИКТ и други високотехнологични сектори, са поставени в пряка зависимост от кардинални промени в управлението, инфраструктурата и развитието на човешките ресурси.
9. Приемането на Националната програма за развитие „България 2020 г.“ следва да се осъществи **при максимален политически и експертен консенсус. Обсъждането и приемането на Националната програма от Народното събрание ще придаде законов характер на програмата, включително по отношение на контрола за нейното изпълнение и отчитане.**

КРАТКОСРОЧНИ ПЕРСПЕКТИВИ ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА ИКОНОМИКАТА

10. Страната ни е далеч под средните равнища на икономическо и социално развитие в ЕС. **По почти всички ключови показатели България е на последно или предпоследно място, в т. ч. обща резултатност (представяне), развитие и качество на живот**⁴.

БВП на жител по паритет на покупателна способност (БВП ппс на ж.) се повишава с около 52% спрямо 1998 г., достигайки през 2008 г. 41% от средното равнище на ЕС-27, при очаквано снижение за 2010 г. до около 40%. Независимо от този ръст, разликите остават внушителни дори в сравнение с достигнатото средно равнище на новоприсъединилите се страни-членки на ЕС.

11. Кризата от 2009 г. по своите икономически и социални последици повтаря шоковете от началото на прехода 1990 - 1991 и кризата от 1996 – 1997 г. Рецесията се отразява върху производителността и заетостта. През 2009 г. в сравнение с предходната година съпоставимият стойностен обем на БВП на един зает реално намалява с 2.2%, а брутната добавена стойност – с 6.9%⁵. Делът на безработните и обезкуражените⁶ лица се увеличава до 17% през първото полугодие на 2010 г. Наблюдава се нарастване на безработицата сред младежите, изненадващо и за лицата с висше образование, както и на относителния дял на живеещите в бедност и социално изключване. Икономическата криза довежда и до морална бедност и промяна на ценностната система на определени социални слоеве.

⁴ Структурни индикатори за периода 2000-2010 г., проследяващи постигането на целите на Лисабонската стратегия, поддържани от Евростат.
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/structural_indicators/indicators/short_list
- БВП на човек от населението в ппс, 2008 г. – 43 (при ЕС-27=100) - 27-мо място;
- Производителност на труда на заето лице, 2008 г. - 38.8 – 27-мо място;
- Степен на образование на младежите – общо; дял на младежите на 20-24 г., завършили пълен курс на средно образование, 2008 г. - 83.7 – 12-то място;
- Брутни вътрешни разходи за изследвания и развитие като % от БВП, 2008 г. – 0.49% - 25-то място;
- Сравнително ниво на цените (ЕС-27 = 100), 2009 г. – 52.7 – 27-мо място;
- Инвестиции в предприятията, 2008 г. – 28.1 – 1-во място;
- Заетост, 2009 г. – 62.6% - 15-то място;
- Заетост на възрастните в трудоспособна възраст между 55 и 64 г., 2009 г. – 26.1% - 14-то място;
- Социална интеграция - ниво на риска от бедност, 2008 г. – 21.4%, - 25-то място;
- Безработица (нива на безработните от 12 и повече месеца в процент от цялото активно население), 2008 г. – 3% - 13-то място;
- Заетост - коефициент на вариране на нивата на заетост между регионите вътре в страната, 2007 г. – 7.1% - 14-то място (от 20);
- Общо количество емисии на газове, предизвикващи парников ефект спрямо квотите на Протокола от Които и решението на Съвета на ЕС за 2008-2012, 2008 г. – 55.4;
- Енергийна интензивност на икономиката, 2008 г. – 944.16 к.н.е на 1000 Евро БВП – 27-мо място;
- Нива на товарния транспорт като индекс спрямо БВП, 2008 г. – 120.7.

⁵ Национален статистически институт, информация за брутния вътрешен продукт, показатели за „Производителност на труда, заети лица и отработено време”.

⁶ Измерен като официално регистрирани безработни и наблюдаваните от НСИ, обезкуражени лица, отнесени към работната сила (общо икономически активните лица и обезкуражените лица).

12. През 2009 г. държавата не пое негативите от кризата, които се прехвърлиха изцяло на бизнеса, заетите и другите социални групи. Не се проведеха мащабни и необходими мерки за противодействие на кризисните процеси, включително част от договорените в Националния съвет за тристранно сътрудничество, не се използваха механизмите и процедурите за държавни помощи⁷ и др. **За периода 2009 г. и първото полугодие на 2010 г. сивият сектор е нараснал с 15-18%.**
13. Независимо от последните признаци за частично възстановяване на износа, ръста в туризма и селското стопанство, равнището на производството и услугите, потреблението и инвестициите, остават на изключително ниски нива. През I-вото и II-то тримесечие на 2010 г. БВП бележи повторен спад. Очакванията според актуализирания държавен бюджет за минимален ръст на БВП през 2010 г. са твърде оптимистични.
14. Ограничаването в обема на публичните инвестиции, вкл. и в проекта за бюджет 2011 г. почти с 50% , се отразява освен в намаляване на разходната част на бюджета преди всичко в свиване на икономическия растеж, в т. ч. на потреблението, и на приходната част на бюджета.
15. **Първата и основна задача на краткосрочната икономическа политика е създаване на необходимите условия за излизане от текущата рецесия при съхраняване на финансовата стабилност.**

ОСНОВНИ ПРОБЛЕМИ И ОГРАНИЧИТЕЛИ НА ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ ДО 2020 Г.

16. Българската икономика е с **деформирана отраслова структура**⁸, изразяваща се в специализация в сектори с ниска добавена стойност, вкл. свръхинвестиции и висок дял на обемите в недвижими имоти, строителство, финансово посредничество. Тези деформации се засилват и от развитието на добивната индустрия и енергоемки производства, огромен брой на заетите в услугите - търговия и охранителната дейност (общо над 50% от всички заети лица). Структурните деформации са свързани и с процеса на последователна деиндустриализация в множество икономически сектори,

⁷ Държавата не използва механизмите на страни като Франция и Германия за финансови помощи към бизнеса, освободени от режим на държавни помощи. Моля, виж регистъра на държавни помощи към Европейската комисия - http://ec.europa.eu/competition/state_aid/register/.

⁸ Анализ на състоянието и перспективите пред икономиката на България, Проект „Разработване и внедряване на информационна система за оценка на компетенциите на работната сила по браншове и региони”, с финансовата подкрепа на ОПРЧР и ЕСФ, № BG051PO001-2.1.06, БСК, юли 2010 г.

закриват се производства, намаляват се инвестициите и разходите за НИРД. Един от последните примери в тази област е фалитът на стоманодобивния комбинат Кремиковци, при което се очакват значителни негативни ефекти върху износната листа на страната, натоварването на други сектори и заетостта⁹. Липсват достатъчни вътрешни източници за инвестиции и растеж, вкл. поради обстоятелството, че секторите, в които България има някаква специализация, са или силно енергоемки, или са с изключително ниска производителност и ниска добавена стойност (облекло, трикотаж, производство на обувки), или се базират на природни ресурси, които се изнасят с ниска степен на преработка.

17. Друг основен дефект, проявил се през целия преходен период, е **ориентирането на веригите на стойността към преимуществен трансфер извън страната**. За това съдействат редица обективни фактори като:

- глобализацията,
- ниското или несъответстващо на потребностите образователно и квалификационно равнище на работната сила,
- икономическата емиграция,
- физическото разрушаване на значителна част от производствената индустриална структура в началото на прехода,
- хроничната декапитализация на сектори с висока добавена стойност – машиностроене, електротехническа, електронна и химическа промишленост,
- сиване на потенциала на селското стопанство,
- специфичната парична политика,
- продължаващата порочна практика по използването на базисните цени на енергоресурсите като социален инструмент и др.

Външният трансфер на добавена стойност се обслужва от високите цени на вносните енергоресурси и ниските цени на електроенергията в страната, от трансферните цени на значителна част от експорта, данъчни и митнически укривателства, манипулиране на обществените поръчки и концесионни режими, ниско равнище на инвестираната печалба, неефективна приватизация и замяна на държавно имущество, специфично управление на активите и дълговете на търговските банки към чужбина, валутните курсове.

18. **Финансовата и банковите системи в България са с изостанала и неразвита инфраструктура**. В България банките са с осигурен регулаторен комфорт и практически липсва обществен натиск и изисквания от страна на потребителите. Поради погрешното прогнозиране на икономическите процеси се наблюдава нарастване на необслужваните кредити (за бизнеса и гражданите). Обезценяването на активите, използвани като обезпечение,

⁹ По производствените вериги към всяко едно работно място в СК Кремиковци са свързани 18 работни места в икономиката.

създава нови рискове за системата и косвено води до увеличаване на таксите за банковото обслужване.

В условията на отсъствие на публични инвестиции нараства търсенето на кредитен ресурс и съответно натиск за ръст на цената му.

19. Значителни са различията между вътрешното ценово ниво и средните равнища в ЕС–27. Процесът на ценово изравняване е забавен както от натиска върху заплатите поради огромния резервен контингент от безработни и обезкуражени лица¹⁰, ниската квалификация и компетенции на работната сила, данъчните укривателства, така и поради ограничителната парична политика, свързана с Паричния съвет. Относително ниските разходи на труд и на част от тарифните групи за електроенергията създават обща среда, демотивираща иновациите и ускореното технологично обновяване. **Малката разлика в цената на квалифицирания и нискоквалифицирания труд води до ниско качество на живот и на производство в отраслите.** При функциониране на икономиката се **възпроизвеждат основни макроикономически дисбаланси**, включително относително ниска цена на квалифицирания труд и фокус върху „стратегическите“ конкурентни предимства на ниските разходи на труд.

20. Проблемите на правораздавателната система и ниската ѝ резултатност, нарастването на престъпността при липса на ефективни присъди и наказания създават среда на обща социална и икономическа несигурност. Губи се общественото доверие към държавността, отблъскват се чуждите инвестиции, увеличават се специфичните производствени разходи. Неэффективният контрол по прилагане на законодателството, бавният съдебен процес по търговски и трудови спорове, спазване на договорите и защита на правата върху собствеността насърчава неформалната заетост, сивата икономика и високото равнище на престъпност. **Създават се условия за облагодетелстване на корпоративни и частни интереси, за нелоялна конкуренция, за икономически монополизъм.**

Постоянно променящите се правила и двойните стандарти по отношение на различните граждански субекти, както и игнорирането на принципа за прилагането на правните и етични норми към всички с еднаква сила е мощен мотив за корупция и измами.

21. **Отсъства ефективен контрол върху процедурите по възлагане и качеството на изпълнение на обществените поръчки**, което е индикатор за корупция на национално, държавно, корпоративно и общинско ниво.

¹⁰ Виж Анализ на изходното състояние и тенденции на пазара на труда и работната сила. Проект „Разработване и внедряване на информационна система за оценка на компетенциите на работната сила по браншове и региони“, с финансовата подкрепа на ОПРЧР и ЕСФ, № BG051PO001-2.1.06, БСК, юли 2010 г.

Неправилно се формулират техническите задания по обществените поръчки, включително и към банковата система – без поставяне на изискване за таван на разходите и таксите. 38% от процедурите¹¹ се провеждат по най-непрозрачен начин – чрез договаряне без обявление. Ежегодно неефективно се изразходват милиарди лева обществени средства: през 2008 г. са сключени договори за над 7.3 млрд. лева, през 2009 г. – за над 10.4 млрд. лева, и към 13.09.2010 г. – за над 2.4 млрд. лева¹².

22. В националната практика почти отсъства използването на **инструмента на публично-частните партньорства (ПЧП)** като възможност за мобилизация на частния инвеститор. Благоприятните условия за използване на частните капитали и инвеститори за ПЧП¹³ на държавно и общинско ниво са в две основни направления:

- изграждане на инфраструктура, в т. ч. транспортна, енергийна, болнична, гробищна, административна, обслужваща, или
- предоставяне (аутсорсване) на права и услуги – пощенски услуги, връчване на призовки, регулативни режими, регистрация в КАТ и др.

Таксите и сумите, събирани от гражданите и бизнеса за ползване на аутсорсваните услуги, не трябва да бъдат по-високи от тези, при които дейността е била обслужвана от държавни или общински структури. Това следва да стане изрично и неотменимо условие в публично-частните партньорства.

23. **Държавата и общините при сключването на сделки с бизнеса и в отношенията си с данъчно-осигурителната система нямат поведението на търговски субекти. Съществуващите деформации в националното законодателство не позволяват извършването на изпълнителни действия спрямо държавата и общините, което е антидемократично и изкривява бизнесклимата в страната.**

24. **България има нужда от дългосрочна политика на ниво ЕС и формиране на национални позиции по отношение на ключови проблеми на общата европейска политика.** Например, разпределяните субсидии според общата селскостопанска политика (ОСП) на ЕС представляват по същество държавна помощ – получава се противоречие

¹¹ Достъп на МСП до обществени поръчки”, проучване на БСК по проект на Фондация „Фридрих Еберт”, 2010 г.

¹² „Годишен доклад за дейността на Агенцията по обществени поръчки” за 2008 и 2009 г., www.aop.bg; статистическа информация от регистъра за обществени поръчки.

Броят на сключените договори е 17 292 през 2008 г., 15 371 през 2009 г., 10 135 към 13.09.2010 г.

¹³ „Предизвикателства пред публично-частните партньорства”, докладчик Божидар Данев, Среща на Виенския икономически форум, 25-26 април 2010 г., София.

между правните норми и принципи на общоевропейско и национално равнище. Независимо от неблагоприятните условия, в които са поставени българските стопанства, тяхната продукция остава конкурентоспособна. При евентуална промяна в ОСП и наличните естествени предимства и природни условия производството на биопродукти и екологични храни може да се превърне в основно перо от експортната листа на България.

България не успя да договори еквивалентно на останалите новоприсъединили се страни-членки на ЕС участие и дял в общите европейски политики в периода на предприсъединяване и след 2007 г. Силен илюстративен пример е по-малкият обем на еврофондовете¹⁴, насочени към България, в сравнение със средствата за други страни-членки на ЕС от последните две вълни на разширението.

25. Ефективността на административното обслужване е недостатъчна.

Индикатор за това състояние са обемите на усвояване на еврофондовете. Договорени са едва 20% от средствата по Оперативните програми при средна усвояемост за ЕС от 27%. В повечето от новите страни-членки показателят е съответно 52.3% за Естония, 48.7% за Малта, 46.3% за Унгария, 42.2% за Словения, 42.3% за Кипър, 36.9% за Латвия, 35.4% за Литва¹⁵.

Не се ползват уроците и добрите практики на страните-членки на ЕС, приети преди нас, в т. ч. по усвояване на европейските фондове, проблемите с преките чуждестранни инвестиции, деформираните отрасли и други структури, квалификацията на човешкия ресурс. Въвеждането на електронното правителство като мощен инструмент за противодействие на корупцията бе забавено почти с десетилетие.

26. Значителни са бариерите пред предприемачеството. Според Индекса на икономическа свобода 2010 на фондация Heritage и Wall Street Journal, България заема 75-то място от общо 179 наблюдавани страни (през 2009 г. - 56 позиция). Отстъплението показва спиране на ключови за страната реформи. Влошават се показателите за „размер на правителствените разходи“, „свобода от корупция“, „инвестиционната свобода“. Липсва подобрение и при индекса за „правата на собственост“. Икономическата свобода у нас е изправена пред **три основни предизвикателства - високи държавни и общински разходи, неефективна администрация, незащитени права на собственост и корупция.**

¹⁴ Дискусия „Ден на Европа – отвътре и отвън“, организирана от БСК, 14.04.2009 г., http://bia-bg.com/files/Plugchieva_vaprosi_140409.doc.

¹⁵ „Cohesion policy: Strategic report 2010 on the implementation of the programmes 2007-2013“, European Commission, DG Regional Policy, March 2010, http://ec.europa.eu/regional_policy/policy/reporting/cs_reports_en.htm

27. Огромен е **неоползотвореният потенциал и „замразените” национални активи:**

- геостратегическо положение;
- значителен дял необработваема земя.

Неразвита и зле поддържана е базовата инфраструктура, вкл. транспортна, енергийна, комуникационна, иригационна, третиране на отпадъци и отпадъчни води и др. На изключително ниско равнище спрямо общия потенциал, достигнатите предреформени равнища и **значителния дял на необработваема земя** остава производството на земеделска и животновъдна продукция. Това допринася за хроничните външнотърговски дефицити, ограничава базата от достатъчни качествени суровини за хранително-вкусовата и лека промишленост, за туризма, както и за развитието на свързаните обслужващи отрасли - химия, машиностроене и др.

28. Основен дефект и ограничител на икономическото развитие е **изходното състояние на инфраструктурата:** транспортна – железопътна, пристанищна, пътна; комуникационна – широколентов интернет, иригационна и др. Липсват пробиви в основните транспортни коридори за капитализация на благоприятното геостратегическо положение на страната. Липсват алтернативни и ефективни връзки на север (мостове на р. Дунав), на запад (жп връзка с Македония, автомагистрала към Сърбия), на юг, съвременни вътрешни комуникации, основно през Балкана, високоскоростни жп връзки по основните вътрешни направления, развитие на капацитета на основните пристанища, летището в София и др.¹⁶

29. **Енергийна политика.** Независимо от постоянното подобряване **енергийната интензивност на националната икономика е изключително висока**, около 40-50% над средното равнище за ЕС-27, измерено като общо крайно енергийно потребление в тона нефтен еквивалент (т.н.е.) спрямо БВП по паритет на покупателната способност. Ниските изходни нива на енергийна ефективност се комбинират с очаквания за рязко повишаване на цените на електроенергията. Фактори за увеличаване на цените на електроенергията са влизането в сила на дългосрочни непазарни договори за доставка от обновените централи, използващи лигнитни въглища и изкупуването на електроенергията от ВЕИ с високи цени, включване на квотите за търговия с емисии на парникови газове в крайните продажни цени, евентуален отказ от преотстъпване на квоти за парникови газове на термичните централи след 2013 г. за сметка на увеличени държавни приходи, забавено въвеждане и/или отказ от нови блокове в АЕЦ Белене и АЕЦ Козлодуй¹⁷.

¹⁶ „Концепция за развитие на транспортната инфраструктура на България в периода 2005 – 2015 г.”, БСК, януари 2006 г.

¹⁷ „Икономика на нисковъглеродната енергетика”. БСК, май 2010г.

Продължава значителното забавяне в изпълнението на **общоевропейските задължения на България по либерализиране на енергийния пазар**, за което дори бе стартирана наказателна процедура от страна на Европейската комисия. Енергийната политика на България е също в основата на отрасловите структурни деформации в българската икономика, вкл. привличането на „некачествени“ чуждестранни инвестиции, стимулиращи износа на национален доход, силната монополизация и ненавременен въвеждане на регулациите на ЕС, изграждането на ниско енергийно ефективен обществен и частен сграден фонд и т.н.

30. **Промишлеността, енергетиката (големи горивни инсталации) и регионалната екологична инфраструктура (ПСОВ, системи и съоръжения за третиране на битови, масово разпространени, промишлени и опасни отпадъци) закъсняват с изпълнението на задължителните изисквания и норми на ЕС за опазване на околната среда, хармонизирани в националното законодателство.**

31. Изключително нисък е дялът на иновативните предприятия, които по данни на НСИ през 2008 г. са само 23.9%, или в индустрия – 29.2% и в услугите – 16.3%. Малка е групата на големите иновативни предприятия, които да се превърнат в „локомотиви на растежа“.

32. Независимо от опитите за внасяне на промени в системата на НИРД и иновациите в контекста на Лисабонската стратегия, българската икономика продължава да бъде с най-ниски показатели за иновации¹⁸, по индекс на глобална конкурентоспособност, с най-малко регистрирани патенти в страната и чужбина на милион жители в ЕС. Според данни на МИЕТ отраслите от иновативната група на промишлеността формират само 26% от добавената стойност в българската промишленост, срещу 46% в ЕС-27. България изостава хронично, заемайки последните места в ЕС по общи разходи и интензивност на НИРД. През 2008 г. разходите за НИРД са около 0.5% от БВП, при средна стойност от 1.9% за ЕС-27. Най-голям е дялът на разходите за НИРД на сектор „Държавно управление“¹⁹ (58.3%), основно от научни институти и организации, докато разходите на частния сектор са около 31.0%, на ВУЗ и университетските болници - 9.6%, а на НПО - около 1.1% от всички разходи за НИРД.

33. България е на първите места в ЕС по **застаряване на населението** (нарастващ дял на хората над 65 г.), което поставя пред огромни

¹⁸ Анализ на възможностите и тенденциите за технологично развитие на българските предприятия. Проект „Разработване и внедряване на информационна система за оценка на компетенциите на работната сила по браншове и региони“, с финансовата подкрепа на ОПРЧР и ЕСФ, № BG051PO001-2.1.06, БСК, юли 2010 г.

¹⁹ „Статистическа панорама - България, 2009 г.“, Национален статистически институт, 2010 г., раздел VI. „Научно-изследователска и развойна дейност“.

предизвикателства трудовия пазар, социалното осигуряване и защита, здравеопазването, социалните услуги, като генерира потребност от постоянно нарастващи социални трансфери. Независимо от подобряване равнището на раждаемост през последните години (10.7 на хиляда души през 2009 г.), намаляват жените във фертилна възраст. Свръхраждаемостта сред част от етническите общности при продължаваща маргинализация генерира ежегодно огромни контингенти от социално застрашени лица. Високите нива на емиграция, намаляването на икономически активните лица, застаряването и проекциите в промяната на етническите структури на населението, влошаването на образователната и квалификационната структура на хората в България създават огромен натиск върху пазара на труда и допринасят за дебалансиране на финансовото състояние на солидарните стълбове на осигурителната система.

34. Ясно изразени са тенденциите на **деквалификация и понижаващо се качество на трудовия ресурс** – застаряване, липса на съвременно образователно ниво и компетенции, отговарящи на потребностите на пазара на труда (знания, умения, професионален опит, нагласи и мотивация), високо равнище на отпадащите от училищното образование²⁰. Налице е изоставане в качеството на висшето образование. В класацията „Топ 500“ на водещите световни университети няма нито един български университет. Преобладаващата част от завършващите ВУЗ са с икономически и административни специалности. Ниско е качеството на преподаване и учебно съдържание в голяма част от акредитираните над 50 висши училища. Последица от отварянето и демократизацията е влошаването на образователната инфраструктура на България през последните десетилетия и изтичането (“brain drain”) на квалифицирана работна ръка. Конкуренцията на чуждестранните висши училища води също до привличане на младите българи в чужбина, при което след завършване на обучението си те остават в немалък процент да работят извън страната.

35. Огромен е контингентът от статистически наблюдавани **обезкуражени лица**, в т. ч. неграмотни, с ниско образование и квалификация. Този контингент е основен „резерв“ на неформалната икономика, за отраслите с ниска образователна и квалификационна структура на заетите – някои от услугите, строителство, текстилна и шивашка промишленост, селско стопанство и други. Тази тенденция оказва общ натиск за задържане на динамиката и равнището на заплащане и в другите икономически сектори и дейности, вкл. на тези с относително по-високи нива на заплащане.

²⁰ Проучване на образователната и професионално-квалификационна структура на заетите и работната сила на национално, секторно и регионално ниво Проект „Разработване и внедряване на информационна система за оценка на компетенциите на работната сила по браншове и региони“, с финансовата подкрепа на ОПРЧР и ЕСФ, № BG051PO001-2.1.06, БСК, август 2010 г.

Значителна част от обезкуражените са от ромски произход, които използват социалните помощи, в т. ч. за децата си, като основен източник на доходи.

36. Възпроизвеждането на „етнически дискурсни”²¹ социални смущения в обществената структура доведе до влошаване на морала и трудовите навици на населението. **Вандализмът не е изолирано явление както в икономиката, така и в битовата сфера. Държавата и обществените медии са абдикирали от задълженията си да възпитават нацията, вкл. на екологична и битова култура.**
37. От съществено значение е спешното задействане на комплекс от институционални, правни и икономически инструменти за насърчаване и принуди за осигуряване на достъп до образование, квалификация и заетост. Необходимо е радикално увеличаване на нивото на записване и завършване на начално, основно и средно образование, придобиване на професионална квалификация и ключови, в т. ч. езикови компетенции, на професионален опит, умения, трудови навици, култура и самодисциплина. Това следва да бъде възприето **като фундаментална обществена задача**, която успешно да бъде решена или да се постигне съществен напредък до края на 2020 г.
38. **В последните години отново тревожно се засилва противопоставянето между политическите сили, социалните групи, етническите общности.** Значителна е вероятността за непостигане на обществен, експертен и политически консенсус около високите цели за растеж и приоритети за развитие при приемане и изпълнение на програмата „България 2020”.

ПОТЕНЦИАЛНИ ПРЕДИМСТВА И СИЛНИ СТРАНИ

39. Налице са основни преимущества, които могат да бъдат развити и оползотворени в средносрочна и дългосрочна перспектива. В съчетание с други предимства и проактивни политики на държавата, подкрепени от бизнеса и гражданското общество, те могат да наложат страната като атрактивна инвестиционна дестинация в регионален план:
- ниско равнище на държавен дълг и преки данъци, ниски бюджетни лихвени разходи, които могат да бъдат съхранени чрез разумно фискално управление, стабилна финансова и банкова системи;
 - некапитализирано геостратегическо положение на България за развитие на транспортни пробиви и връзки, обновяване на транспортната

²¹ Под „дискурсни общности” в научната литература се разбират обединения с общ, различаващ се от основните общности начин на живот, стремежи и нагласи (в зависимост от конкретния контекст, много често с негативна, антиобществена насоченост), декларирани или неизразявани конвенции, механизми на оправомощаване и йерархии.

инфраструктура и създаване на нови възможности и условия за ускорено развитие на прилежащите депресивни региони;

- значителен потенциал на земеделието и животновъдството и на свързани възможности за експанзия на хранително-вкусовата и обслужваща промишленост;
- значителен резерв на икономиката при осветляване на сивия сектор;
- диверсифицирано електропроизводство и все още ниска конкурентна цена на микса на електроенергията спрямо средните равнище в ЕС (при предоговаряне на дългосрочните договори с част от обновените ТЕЦ и прехвърляне на емисионни права от държавата);
- потенциал за развитие на нисковъглеродната икономика, в т. ч. рязко снижаване на въглеродната интензивност чрез мерки за енергийна ефективност, устойчиво урбанистично и пътно проектиране, нови ядрени и хидро мощности, оползотворяване на биомаса и биогаз, геотермични източници, микроенергетика за собствено потребление, битова и промишлена газификация и др.;
- възможност за по-пълно и ефективно оползотворяване на разполагаемите средства от ЕС - структурните и Кохезионния фонд, Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони и Европейския фонд по рибарство;
- огромен инвестиционен ресурс на държавата от т.н. предписани емисионни единици (AAU) по Протокола от Киото, надхвърлящ 2 млрд. евро до 2012 г. Налице са допълнителни свободни европейски квоти за търговия с парникови газове (EUA) в периода 2013 – 2020 г. на разположение на бизнеса и държавата, които следва да бъдат насочени към пакет от приоритетни проекти за безвъглеродни и нисковъглеродни технологии и решения с най-висока възвращаемост, на конкурентен, освободен от субсидии пазар на електроенергия;
- неоползотворено природно, географско и историческо наследство за устойчива, екологичноефективна експанзия в основните сегменти на туристическата индустрия, в т. ч. морски и планински, опознавателен, културно-исторически, балнеоложки, селски, ловен и други, чрез подобряване на качеството и маркетинга, специализация в по-високи ценови категории, удължаване на сезонната заетост, увеличаване на добавена стойност и инвестициите в устойчиво селско стопанство и основна инфраструктура;
- възможност за увеличаване на заетостта (строителство на инфраструктура, селско стопанство, услуги, социални и здравни грижи, вкл. в рамките на единния европейски трудов пазар), намаляване на бедността и етническа интеграция за сметка на подобряване обхвата на образованието, равнището на грамотност и професионална

квалификация и сред огромния контингент безработни и обезкуражени лица;

- възможност за проактивна, настойчива политика и кампании за цялостно информиране и налагане на позитивен имидж на страната сред международната общност, политическите среди, влиятелни фактори, инвеститори и финансови институции.

ОСНОВНА ВИЗИЯ И СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ НА РАЗВИТИЕ ДО 2020 Г.

40. Характерът, темповете, източниците на икономически растеж и пътищата към радикално повишаване на производителността са ключови въпроси пред реализацията на една **проактивна стратегия за национално развитие и подобряваща се конкурентоспособност**. Подходящи еталони, страни-аналози могат да бъдат Естония и Словакия поради сходството в мащаба, провежданата парична и фискална политика (присъединяване към Еврозоната), необходимостта от изпреварващ растеж спрямо ЕС, изходните проблеми, резултатността на прилагани политики, инструменти, достижения и добри практики. От изключително значение е и регионалното сравнение спрямо общата динамика, резултатност и конкретни постижения на съседните страни - Турция, Гърция, Румъния, Сърбия, Македония.
41. Основната краткосрочна **задача на икономическата политика до 2013 г.** е създаването на благоприятна среда за фундаментална и ускорена промяна на икономическата структура за налагане на устойчив, интелигентен и приобщаващ растеж. Постигането на такъв тип растеж е възможно само при постоянно значително изпреварващо нарастване на общата и факторна производителност на труда, на масирани частни и публични инвестиции с висока възвращаемост в инфраструктура и основен капитал, включително и при възможно увеличаване на държавния и държавно гарантирания дълг на страната до 30% от БВП, при повишаване на квалификацията и резултатността на вложения труд, ускоряване на иновациите, интегриране в координатната система и налагане на модела на устойчиво нисковъглеродно развитие. При наличие на успех **към края на периода могат да бъдат създадени условия за приемливо равнище и качество на живот за преобладаващата част от хората, за осигуряване среда на правов ред, законност и сигурност за гражданите и бизнеса, за относително намаляване на най-острите социални различия и дисбаланси, вкл. за работещите бедни, пенсионерите и уязвимите групи на пазара на труда, за решаване на хроничните проблеми на образованието, заетостта и здравеопазването.**
42. Адекватното разпределение на наличните ресурси, ефективното и прозрачно инвестиране на обществения и частен капитал следва да бъде

насочено към подобряване на конкурентоспособността, производителността и оползотворяване на потенциалите за растеж, на сравнителните предимства и силни страни, към елиминиране или намаляване действието на основните ограничители на растежа. Същевременно недостигът на капитал, в т. ч. текущото състояние и специфика на финансовата и кредитната система, недостатъчното равнище на вътрешни спестявания, ограничените от Паричния съвет и правилата на ЕС възможности на паричната и фискална политика, високата задлъжнялост на частния сектор налагат първоначален фокус върху привличането на чуждестранни инвестиции и насърчаването на експорта за сметка на последващата резултативна реакция на ръста на заетостта, доходите и потреблението.

43. Стратегическите цели, обслужващите ги приоритети, механизми, инструменти и необходими ресурси следва да отразяват националната визия за развитие и специфика, да са достатъчно амбициозни, да атакуват и решават дефинираните основни проблеми, включително най-значимите отклонения от достигнатото и очаквано средно икономическо и социално равнище на ЕС-27, страните-аналози и преките конкуренти. Те следва да бъдат допълнени чрез приемане на основни секторни политики и програми, както и със специфични, декомпозирани, измерими показатели и национални цели за развитие по избраните ограничен брой ключови приоритети на развитие.

44. Достигането на ниво на национален БВП ппс на ж., надхвърлящо 60%²² от средното равнище на ЕС, е реалистична минимална цел за 2020 г., приемлива от гледна точка на необходима производителност, икономическо развитие и равнище на потребление. Тази цел е осъществима при средногодишен икономически ръст от минимум 5% на националната икономика, при очакван оптимистичен вариант от около 1.5% за ЕС, респективно над 5% при по-високи стойности за ЕС. За основен репер може да служи и ниво на ръст на БВП, надвишаващ минимум 2.5 - 3 пъти средния дългосрочен реален растеж на ЕС-27 (ЕС-28 с Р. Хърватска). Доближаването до приемливо ниво на конвергенция от около 70% БВП ппс ж. спрямо ЕС-27 може да бъде възприето за постижима стратегическа цел на обществено-икономическото развитие към 2025 г.

45. Липсата на ясни цели или официални програмни, целеви разчети за ръст на БВП поставя изцяло под съмнение реалистичността на всички предварително определени национални цели в рамката „Европа 2020“.

²² Следва да се отбележи, че все още липсва официално определена правителствена прогноза или цел за растеж на БВП за периода до 2020 г. Достъпните официални и неофициални перспективни документи се различават съществено в заложените разчетни стойности. Проектът на енергийна стратегия от юни 2010 г. залага изключително нисък средногодишен растеж за периода 2010 – 2020 г., от само 3%. В актюерските разчети към т.н. мерки за дългосрочна устойчивост на пенсионната система от юни 2010 г. е включен разчет за около 4.5-5% ръст за същия период.

46. **Петте водещи за България цели**²³ в контекста на стратегията „Европа 2020“, дефинирани при предварителните консултации към работна група 31, включват (в скоби се посочват целите по стратегията „Европа 2020“):

Цел 1: Заетост на населението на възраст между 20 и 64 г. - 76% (75%).

Цел 2: Инвестиции в НИРД като процент от БВП – 1-4% - 2% (3%).

Цел 3: Климатични и енергийни цели, включително:

- 51% съкращаване на общите парникови газове през 2020 г. спрямо 1988 г.²⁴ (20% намаление, вкл. до 30% при евентуален допълнителен едностранен ангажимент на ЕС)²⁵;
- 16% (20%) дял на ВЕИ в брутно крайно потребление на енергия до 2020 г., вкл., 10% дял на ВЕИ в крайното потребление на енергия в транспорта;
- 50% (20%) намаляване на енергийната интензивност на БВП към 2020 г., до 456 тне/М€05 спрямо 913.3 тне/М€05 за 2005 г., респективно подобряване на енергийната ефективност с 25% (20%), т.е. спад с повече от 5 млн.т н.е., първична енергия спрямо Базовия сценарий за развитие към 2020 г. по проекта на Енергийна стратегия на Република България от юни 2010 г.

Цел 4: Дял на ранно напусналите средно образование - 11% (под 10%), и най-малко 36% (40%) от младото поколение със завършено висше образование.

²³ Евростат поддържа на интернет-страницата си група от осем „основни индикатори“, с които се измерват петте цели на стратегията „Европа 2020“. Според данните в статистическите таблици България през 2008 г. е постигнала следните резултати:

- заетост във възрастовата група 20-64 години – 68.8% (данни за 2009 г.);
- разходи за изследвания и иновации като дял от БВП – 0.49%;
- емисии на парникови газове при базова година 1990 г. – 62.6% при общоевропейска цел към 2020 г. от 80%;
- дял на възобновяемата енергия в крайното потребление – 9.8% при национална цел към 2020 г. от 16% и общоевропейска цел от 20%; За сравнение националните цели на Чехия са 13%; Кипър – 13%; Люксембург – 11%; Унгария – 13%; Малта – 10%; Холандия – 14%; Полша – 15%; Словакия – 14%; Великобритания – 15%;
- енергийна интензивност на икономиката – 944.19 кг.н.е. на 1000 Евро БВП при средноевропейско ниво от 167.11;
- дял на ранно напуснали средното образование – 14.7% (2009 г.);
- дял на завършващите висше образование – 27.9% (2009 г.).

²⁴ Посочената стойност е оценка на база ангажиментите по Пакета „Климат –Енергетика“. Предстои да бъде декларирана официална национална цел пред ЕК.

²⁵ В „Доклада за участието на Република България в процеса на вземане на решения в ЕС през първото полугодие на 2010 г. и за приоритетите на страната ни по време на Белгийското председателство на Съюза през втората половина на 2010 г.“, представен в Народното събрание на 02.09.2010 г. е посочена целта „намаляване емисиите на парникови газове с 20%, в сравнение с нивата от 1990 г.“

Цел 5: Намаление на броя на бедните в страната - с 20% до 2020 г. (извеждане на 20 милиона души от риск от бедност и изключване в ЕС).

47. Изключително амбициозната цел 1 за заетост на населението между 20 и 64 г. от 76% изисква реализацията на кардинални реформи на пазара на труда, в т.ч. разширяване на гъвкавите форми на заетост и сигурност, подобряване на качеството, образователната и квалификационната структура на работната сила, радикални промени в равнището на заплащане, обвързано с производителността на труда, решителен успех на политиките и мерките за етническа интеграция и приобщаване. Тази цел заедно със свързаната цел 5 за намаляване на дела на хората в риск от бедност попадат в общата рамка на политиките и мерките за преустановяване на общото социално смущение и неговите най-остри, включително етнически дискурсни форми и проявления.
48. Широко определеният обхват на цел 2 - разходи за НИРД в БВП от 1.4% - 2%, дефинира средна стойност на показателя към 2020 г. от 1.7%. Формулирана по този начин, целта може да бъде приета за амбициозна и постижима само при създаване на общи условия и среда (в т. ч. за насърчаване на инвестиции и разходи на частния сектор) и реализация на добре обмислени, разпределени във времето мерки и ангажиране на публични и частни ресурси.
49. В изпълнение на задължението за приемане на национални цели за реализация на стратегията „Европа 2020“ от Република България се очаква да самодекларира до края на 2010 г. пред ЕК национални количествени ограничения в рамките на устойчивия, „зелен“, нисковъглероден растеж. Независимо от възприетата стратегия за развитие, скорост на икономически растеж и ръст на потреблението, през 2020 г. България ще трябва да запази нивото на парникови газове от 2005 г. (около 71 млн т, CO₂ еквивалент). Това е по-малко от 50% от емисиите на парниковите газове през пиковата за българската икономика 1988 г., приета за национална база по Протокола от Киото.
50. Заложените сценарии, разходите за намаляване на парниковите газове, оценките за въздействие и основните емисионни модели, използвани от ЕК по Пакета „Климат – Енергетика“, предварително дефинират неофициална цел за Република България от 50% съкращаване на емисиите на парниковите газове през 2020 г. спрямо 1988 г. Съответната обща цел за ЕС-27 е за съкращение от средно 20% на парниковите газове спрямо 1990 г. **Това поставя страната на първо място в света по задължителни емисионни ограничения за парникови газове** и дефинира рамка за радикално намаляване на въглеродния интензитет на икономиката, изразен

като количество парникови газове на единица БВП (т.н. „развързване на икономическия растеж от ръста на емисиите на парниковите газове”).

51. Следва да бъдат официално потвърдени и допълнителни измерими цели и самоограничения в рамките на националната програма за реформи за подобряване на енергийния интензитет с 50% през 2020 г. спрямо сегашните нива (ЕС – 20%), дял на ВЕИ в общото крайно енергийно потребление - 16% (ЕС 20%), при сегашно равнище от около 9%, дял на използваните течни биогорива и ВЕИ в транспорта - 10%.
52. Като изключително нереалистична може да бъде определена целта за подобряване на енергийния интензитет с 50% през 2020 г. спрямо сегашните нива и свързаната цел за подобряване на енергийната ефективност от 25%. Съответните стойности, включени в проекта за енергийна стратегия от юни 2010 г., се базират на показател за енергийна интензивност, изчислен като брутно вътрешно потребление тона нефтен еквивалент (тне) на 1 млн. евро БВП при цени от 2005 г. Залага се на огромен спад на brutното и крайното енергийно потребление през 2020 г., съответно 17.3 % и 6.5% спрямо прогнозното равнище за 2010 г. Освен това се предвижда рязко подобряване на съотношението крайно/брутно потребление - от 48-52% през 2005-2010 на 58% през 2020 г., при изходно съотношение за ЕС около 64%.
53. Заложеният в Енергийната стратегия от м. юни 2010 г. БВП за 2020 г. от 34.7 млрд. евро (30.5 млрд. евро за 2015 г.) и този в базовия и в целевия сценарий се различават съществено от основния модел, използван от ЕК, БНП от над 49 млрд. евро по цени от 2005 г. и средногодишен ръст от 5.8% за периода 2010-2020 г. Проектът на Енергийна стратегия залага на ограничен растеж от 3% (2.6% за периода 2005-2010 г. и 3.4% за 2010-2015 г.), като най-лесно осъществим път за постигане на наложените от ЕС изключително рестриктивни климатични цели.
54. Официалното приемане на заложените основни разчети по проекта на Енергийна стратегия, преследването на политики и мерки за тяхното последователно достигане ще постави националната икономика и потребление в изключително тежка позиция. Така например, при реализация на заложените цели се предвижда крайното енергийно потребление на един жител в България през 2020 г. да се съхрани на нивото от 2007 г. – 1.27 т н.е ж²⁶. Изходното средно равнище за ЕС-27 през 2007 г. е 2.34 т н.е. ж., съответно за Гърция - 1.97 т н.е. ж, Германия - 2.56 т н.е. ж, Естония - 2.26 т.н.е ж, Турция - 1 т н.е. ж. Съответно, brutното енергийно потребление на един жител в България през 2020 г. ще спадне на 2.2 т н.е. ж, от ниво 2.6 т н.е. ж. през 2005-2007 г. Изходното средно равнище за ЕС-27 през 2007 г. е

²⁶ Тона нефтен еквивалент на жител

3.65 т н.е. ж, съответно за Гърция – 2.8 т н.е. ж, Германия – 4.15 т н.е. ж., Естония – 4.5 т.н.е ж, Турция – 1.46 т н.е. ж.

55. Това означава кардинално снижаване на крайното енергийно потребление на домакинствата, което през 2007 г. достига 270 кг н.е. на жител (47%) спрямо 575 кг н.е. на жител средно за ЕС-27. Създават се предпоставки за дългосрочна **хронична енергийна бедност**, дори при реализация на скромни темпове на растеж на БВП и потреблението. Същевременно проектът на Енергийна стратегия залага цел за ВЕИ от над 18.8% при национален ангажимент по пакета „Климат – Енергетика” от 16%, което допълнително ще увеличи цената на общия енергиен микс и тежестта за бизнеса и населението.
56. Категорично може да се заключи, че възприемането на т.н. целеви енергиен сценарий ще ограничи радикално възможностите за устойчив ръст на БВП, за нарастване на потреблението, включително за масирани инвестиции в инфраструктурата, свързани с енергоемки производства – цимент, строително желязо²⁷ и др., за устойчиво развитие на отделните сектори, използване на потенциала на туристическия сектор, експорта, селското стопанство и др. Предвидените отстъпки по пакета „Климат – Енергетика”, в т. ч. допълнителен контингент свободни национални квоти за търговия с емисии (EUA), възможност за дерогация за разпределяне на свободни квоти за термичните централи, увеличаването на тавана за емисии в нетъргуемия сектор с около 20% спрямо нивото от 2005 г., не са в състояние да компенсират всички произтичащи негативни последици, чиито общ ефект надхвърля десетки пъти предвидените преференции²⁸.
57. Евентуалното **едностранно ангажиране на ЕС с 30% съкращение на общите емисии на парникови газове** ще ограничи допълнително драстично потенциала на икономическия растеж и нарастване на потреблението. Ще се увеличи социалната и икономическа цена за постигането на нови още по-амбициозни национални цели, които допълнително следва да бъдат разчетени. Предварителният анализ показва необходимост от около 70% съкращаване на парниковите газове спрямо нивото на 1988 г., т.е. около 50 млн т. CO₂ екв през 2020 г. Паралелното и безалтернативно нарастване на енергийната ефективност, делът на ВЕИ, реализацията на безвъглеродни или нисковъглеродни енергийни

²⁷ Една проактивна стратегия за масирани инвестиции налага максимално елиминиране на вноса на необходимите основни входящи ресурси, в т.ч. спешно възобновяване и модернизация на стоманодобивното производство в Кремиковци. По някои оценки ежегодният добив на скрап в страната надхвърля 1.5 млн т., които могат да осигурят достатъчно натоварване за съществуващи и обновени мощности.

²⁸ Част от ефекта на тези преференции следва да бъде насочен към безвъзмездно финансиране на проекти за намаляване на емисиите в развиващи се страни, които и понастоящем са с по-високо равнище от достигнатото от националната икономика, вкл. нива потребление и конкурентоспособност

алтернативи (АЕЦ, микроенергетика, газификация, урбанистично и транспортно планиране, сградостроителство и топлоизолации и др.) няма да елиминират необходимостта от закриване на част от енергийните мощности, включително на заетостта във въгледобива, драстично нарастване на енергийните цени и разходите на промишлените и битови потребители.

58. Това налага спешно да се преразгледа проектът на Национална енергийна стратегия. Следва да се изоставят стереотипите относно развитието на безвъглеродната ядрена енергетика, като се заложи на ускорени предварителни проучвания и проектиране на нови мощности (АЕЦ Белене, 7 и 8 блок на площадката на АЕЦ Козлодуй), прецизиране на целите за нарастване на съотношението крайно/брутно енергийно потребление (обща енергийна ефективност), развитието на ВЕИ за собствена консумация и др.

КЛЮЧОВИ ПРИОРИТЕТИ НА НАЦИОНАЛНАТА ИКОНОМИКА, ОСНОВНИ СТРУКТУРНИ РЕФОРМИ И ПРИЛАГАЩИ МЕХАНИЗМИ

59. Необходим е спешен преглед на прилагането и ефективността на приетите антикризисни мерки. В комбинация с ефективна оценка, преглед на изпълнението и благоприятни външни условия, този подход може да подпомогне ориентацията спрямо външните условия, подготовката на релевантен на ситуацията и дългосрочната перспектива бюджет на държавата и ДОО, да изведе икономиката на изходни позиции към устойчив, интелигентен и приобщаващ икономически растеж.

При задълбочаване на проблемите с приходната част на бюджета още през 2011 г. да се въведе „бюджетен борд“²⁹. Със „Закон за бюджетния борд“ може да се разреши отклонение до 3% текуща разлика в приходната и разходната част на бюджета.

60. В хода на подготовката на Националната програма за развитие „България 2020“ и през следващата година е необходимо да бъде изграден **общ координационен механизъм**, включително за преглед на всички основни национални стратегически документи³⁰ по отношение на тяхната актуалност, релевантност, приложимост и съответствие с принципите и насоките на стратегията „Европа 2020“. Наложително е да се изследва и оцени съответствието им и взаимната им обвързаност, включително по отношение на рамковите условия – прогнозиран ръст на БВП, инфлация, бюджетен дефицит и други основни макроикономически показатели. Още преди

²⁹ Предложение на „Българската стопанска камара – съюз на българския бизнес“ от 2009 г., част от пакета антикризисни и посткризисни мерки.

³⁰ Техният общ брой надхвърля 250. Само действащите документи, засягащи т.н. устойчиво развитие, са над 80.

приемането на Националната програма за развитие „България 2020“ е необходима предварителна подготовка за последваща бърза ревизия, отмяна на остарелите и неприложими документи така, че да се използват ограничен брой стратегии и концепции, рамкиращи развитието и управлението на реформите в периода 2014 – 2020 г.

61. За *първи основен приоритет* следва да бъде прието иницирането и завършването най-късно до края на 2013 г. на **основните административни и законодателни реформи** за оптимизиране на държавната администрация, структури и функции, регулативна среда, осигуряване на законност, сигурност и предсказуемост, в т.ч.

- **ускорено изграждане на електронното правителство до средата на 2011 г.** по примера на Естония и съгласно Закона за електронното управление, включително подаване на информация от бизнеса само към една институция и административно разпореждане с данните, издаване по електронен път на удостоверения и свидетелства, изграждане на електронния кадастър и електронизация на имотния регистър, на тръжните процедури, включително обществени поръчки, използване на новите лични карти като еднозначни идентификатори на физическите лица (чрез вграден електронен подпис, например) пред администрацията;
- преразглеждане на структурата и функциите на министерствата, включително по издаване на разрешителни, администриране на режими и контрол по прилагане на законодателството за сметка на изпълнителните агенции, елиминирание на звена с дублиращи се функции;
- **децентрализация на функциите, оптимизиране на броя на общините** с цел увеличаване на административния и финансов капацитет, цялостен преглед на нормативната уредба, насърчаваща концентрацията на средства, дейности и административно обслужване в столицата, водещи до деиндустриализация и обезлюдяване на основни региони и общини в страната, промени в режима на местните данъци и такси, осигуряващи финансово децентрализацията;
- постепенно намаляване на преразпределителната роля на бюджета към 2013 г. до 40% от реално постигнатия БВП, ограничаване на публичното финансиране за сметка на привличането на частен капитал;
- **намаляване състава на народните представители в Народното събрание (след необходимите конституционни промени), както и на броя общински съветници в общинските съвети;**
- намаляване на изкривяванията в пазарната среда чрез засилване на антимонополно и антитръстово законодателство и неговото прилагане;

- предоставяне изпълнението на частния сектор (аутсорсване) на публични дейности и функции;
- уеднаквяване на процедурите, отмяна на излишното усложняване и подобряване на ефективността на контрола на средствата по оперативните програми, увеличение на размера на авансовите плащания до 35%³¹ от средствата по Оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика” и Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси”, което ще намали тежестите за бенефициентите от използването на заемно финансиране;
- въвеждане на ограничен брой звена и регламентиране на прозрачни процедури по обществени поръчки, концесии, замяна на собственост, ПЧП и разпореждане с държавна собственост и права;
- **ограничаване на регулативните режими**, привеждане размера на административните такси към нивата на действително извършваните разходи за извършване на услугите, определяне на контролна държавна структура (Администрацията на Министерския съвет, независимо звено или друго) за гарантиране изпълнението на Закона за ограничаване на административното регулиране и административния контрол върху стопанската дейност (ЗОАРАКСД);
- **отмяна на незаконно въведените режими и такси на централно и общинско равнище;**
- преглед на специализираното законодателство и въвеждане на принципа на „мълчаливото съгласие” в АПК³²;
- спешни нормативни промени на системата за акредитация на органите за оценка на съответствие, засилване на капацитета и утвърждаване на националния орган;
- модернизиране на банковата инфраструктура и въвеждане на механизмите, включително изграждане на нова инфраструктура, за незабавни плащания (instant payment), осъществяване на плащания чрез едно платежно нареждане към множество сметки и др.;
- постигане на консенсус и законови промени за защита на правата на собственост, спазване на договорите, ускоряване и опростяване на съдебните производства по несъстоятелност;
- въвеждане на необходимите мерки за ограничаване на сивия сектор, който по време на кризата нарасна с около 15-18%, чрез завишаване на санкциите, включително наказателните, в т. ч. и за рисковите групи от населението; въвеждане на драстични санкции за администрацията при неизпълнение или забавено изпълнение на основни задължения;

³¹ Дискусия „Ден на Европа – отвътре и отвън”, организирана от БСК, 14.04.2009 г., http://bia-bg.com/files/Plugchieva_vaproshi_140409.doc.

³² „Мълчаливият отказ” да бъде регламентиран единствено като изключение в специализирани закони.

- утежняване на законодателството срещу вандализма и мародерството с обществена и частна собственост;
- последователно провеждане на политика на ефективно намаление на административните бариери и тежести пред бизнеса, недопускане на заместването ѝ от страна на общините;
 - преразглеждане на всички ключови нормативни изисквания, надхвърлящи тези по задължителните директиви и регламенти на ЕС;
 - осигуряване на благоприятна регулаторна среда за подпомагане и насърчаване на конкуренцията и улеснения за фирмите, включително за достъп и излизане от пазара, за иновативни идеи, изследвания и развой, за ефективно и ефикасно скъсяване на процеса на внедряване и трансформация в жизнеспособни МСП и конкурентни инициативи;
 - подобряване на достъпа и дела на МСП в публичните доставки, за използване на стандартите на национално, европейско и глобално ниво.

62. Следва да се използват максимално възможностите на допустимата **държавна помощ**, особено в комбинация със средства от фондовете на ЕС, ефективни публично-частни партньорства и привличане на чуждестранни инвестиции. Неизбежно е радикалното подобряване на ефективността и ефикасността на публичните разходи, намаляването на административната тежест и опростяване на регулациите. Наборът от добре подбрани краткосрочни и дългосрочни приоритети, реализацията на потенциалните фактори на растежа зависи в изключителна степен от съхраняване нивата на данъчните и осигурителни ставки, от интелигентни фискални ограничения, елиминиращи безсмислени и неефективни разходи, от радикално подобряване на събираемостта на данъчните и осигурителни приходи, от спешни промени в социално-осигурителните системи, обвързващи правата с осигурителния принос и засилване на мотивацията на осигурените и осигурителите. Фактори за повишаване на растежа са и ограничаването на възможностите за злоупотреби, предприемането на административни реформи и осигуряването на справедлива бизнес среда, ускоряването на проектното изпълнение, премахването на излишните ограничения и по-доброто оползотворяване на средства от ЕС.

63. *Втори основен приоритет*, мултипликатор и двигател на растежа в средносрочна перспектива (до 2014 г.) и до 2020 г. следва да бъдат **инвестициите в транспортната инфраструктура**, вкл. ускоряване на проектната готовност, отчуждителни и административни процедури за формиране на бъдещ проектен резерв, подобряване на ефективността и пренасочване на основния дял от средствата от ЕС. Реализацията на основни транспортни пробиви и обновяване на пътните връзки осигурява свързаност на българската икономика с единния европейски пазар и

съседните страни, отваря мащабни нови възможности за инвестиции и развитие в логистиката, индустрията, селското стопанство, туризма. Развитието на регионите в България и преодоляване на големите териториални диспропорции в икономическото и социално равнище е немислимо без фокусирани инвестиции в инфраструктурата и ускорена реализация на приоритетни национални и регионални проекти.

64. *Трети приоритет* следва да бъде поставен върху изясняване модела на реформите и задействане на **кардинални промени в образователната система** като базов елемент за постигане на интелигентен растеж, основан на знанието и иновациите. Едновременно с реструктурирането на професионалното образование и квалификацията е необходима промяна на учебното съдържание, насочване към сектори, професии и компетенции, в които се залагат масирани инвестиции и възможност за дългосрочен растеж, в т.ч. на единния европейски пазар – ВЕИ и енергийна ефективност, топлоизолации, здравни и социални грижи (т.н. „бели” професии и работни места), услуги. Обхващане на основните рискови групи на пазара на труда (безработни, обезкуражени лица, изтърпяващи наказания и др., с ниско образование и квалификация), форсирани курсове за грамотност, езиково обучение и ключови компетенции. Преориентация на образователните приоритети, особено в сферата на висшето образование, от хуманитарно към предимно техническо и математическо образование. Осигуряване на широк достъп до качествено образование, пансионатно и целодневно обучение, повишаване на статуса и заплащането на учителите и мотивация за привличане на висококвалифицирани кадри. Следва да се гарантира задължителното владеене на писмен и говорим български, английски или друг западен език, високо ниво на математически, технически и научни знания.

Основно звено на обществото е семейството. Необходимо е насърчаването на фамилни политики в обучението и потреблението, включително за ограничаване на енергопотреблението, повишаване на енергийната ефективност на семейните жилища и помещения и др.

Въвеждане за определени социално слаби групи от населението на **доброволно пансионатно обучение на непълнолетните лица** със съответно лишаване от социални помощи при нежелание за включването им в програмата или използване на механизмите „образование срещу социално изключване” и „образование срещу бедност”. Чрез него ще се постигне извеждане на непълнолетните лица от цивилизационната им среда и приобщаването им към обществото.

Раждаемостта в етническите малцинства е значителна при невъзможност на семействата да се грижат за потомството, при което те разчитат основно на системата за социално подпомагане. Възможно решение, което ще им осигури както поминък, така и модели за обучение и образование, е чрез

законодателни промени да се регламентира „сурогатното майчинство” и превръщането му в икономически стимул и професия.

65. *Четвърта група приоритети на растежа* и развитието през целия период са свързани с **инвестициите в безвъглеродната и нисковъглеродна енергетика, в енергийната ефективност и ВЕИ предимно за собствено потребление**, в т.ч.:

- пълна прозрачност на проучванията, обосновката, проектирането и реализацията на големите енергийни, включително ядрени проекти, в т.ч. икономическа възвращаемост, цени на енергийните доставки след реализацията спрямо алтернативни ВЕИ и енергийна ефективност, въглероден (емисионен) интензитет спрямо инвестиционните и експлоатационните разходи;
- промяна в политиката за насърчаване изграждането на източници на електро- и топлоенергия от **ВЕИ за преобладаващо собствено потребление**, чрез което се осигурява частична енергийна независимост на обектите – каквито са например, хотели, ресторанти и др.;
- ускорена реализация на ключовите енергийни проекти с максимално частно финансиране;
- либерализация и демонополизация на енергийния сектор при съхраняване на конкурентоспособни мощни структури с относителни предимства на европейския енергиен пазар, изграждане на електроенергийна борса;
- промени в тарифирането на цените на електроенергията и топлоенергията, прекратяване на практиката за използване на енергийните цени като социален инструмент и осъществяване на социалните функции чрез социалното подпомагане;
- либерализация на газовия пазар, диверсификация в газоснабдяването, присъединителната мрежа и източниците за доставка, включително чрез изграждане на терминали за втечнен газ и последваща регазификация;
- разширяване на **газоразпределителната** мрежа с цел оптимизиране на доставките, намаляване на въглеродната зависимост и радикално разширяване на битовото потребление;
- прилагане на широка програма за подобряване на енергийната ефективност на обществените и частни сгради;
- стартиране на процедури към ЕК за дерогация при прилагане на Директивата за търговия с емисии и прехвърляне на квоти към термичните централи през периода 2013 – 2020 г.;
- прозрачност на разпределението на свободните квоти при въвеждане на нови инсталации;
- спешно сключване на договори за продажба на емисионни права по Протокола от Киото (AAU) с цел осигуряване на приходи в размер на минимум 1 млрд. евро, аналогично на действията на Чехия, Словакия, Полша и др.;

- преразглеждане на функциите на МОСВ като орган за националната политика по околната среда и надзор над контролните органи, а не над предприятията, максимална децентрализация на контролните правомощия и издаването на разрешителни от РИОСВ, Басейнови дирекции, ИА „Околна среда”, с цел повишаване на ефективността на контрола и създаване на възможност за административно обжалване на индивидуалните актове пред министъра на околната среда и водите;
- децентрализирано издаване на комплексните разрешителни след издаване на разрешението за строеж. Участие на представители на браншовите организации в общия надзор над процеса на издаване на разрешителни и становища по ОВОС;
- отмяна на всички нормативни екологични изисквания, поставящи по-строги ограничения от тези на ЕС ;
- преразглеждане на системата за оползотворяване на масово разпространени отпадъци (опаковки, употребено електрическо и електронно оборудване, стари гуми и др.), организациите за оползотворяване следва да бъдат поставени в конкурентни условия, да разпределят печалба или да се формират единни прозрачни организации, поемащи общата отговорност за управление на съответните типове отпадъци от името на конкурентните производители и вносители в съответния продуктов сектор;

66. *На пето място (приоритет)* е необходим пакет от реформи за **преструктуриране на икономиката**. Преструктурирането на българската икономика следва да бъде преориентирано към технологично обновяване в традиционните отрасли на индустрията, увеличаване дела на средно- и високотехнологичните продукти, в т.ч. износа, на секторите и нишите с висока добавена стойност и висока интензивност на иновациите, към пренасочване на ограничените ресурси и допустима държавна помощ от добивните отрасли и секторите с ниско ниво на трудови възнаграждения. По-голямата добавена стойност, генерирана в тези отрасли (фармация, машиностроене, електроника и електротехника, производство на транспортни средства, информационни технологии и др.), може да компенсира частично очакваното абсолютно и относително намаление на преките чуждестранни инвестиции.

Привличането на чуждестранни инвестиции трябва да се извършва приоритетно в иновативни и високотехнологични отрасли с висока добавена стойност, създаващи експортен потенциал на страната и работни места с високо качество и устойчива заетост. Това може да се постигне чрез коренна промяна на политиката за определяне на различните класове инвеститори и помощта, която им се оказва от държавата. Необходими са инвеститори например в **дълбочинната преработка на национални експортни ресурси** – рафинирана и нерафинирана мед, растителни масла, зърнени култури и др., в **междудисциплинарни производства**, обединяващи оптика и електроника, нанотехнологии и химия

и т.н. Необходимо е да се извършат промени в Правилника за прилагане на Закона за насърчаване на инвестициите, чрез които да се стимулират инвестиции с високо качество, в производства с висока степен на преработка и добавена стойност, високотехнологични и конкурентоспособни.

Бързо реструктуриране на селското стопанство, основано на предимствата и огромния потенциал за развитие на високотехнологично селско стопанство, като се ползва опитът на Холандия и Израел. Постепенно реструктуриране на тютюнопроизводството в други трудоемки селскостопански производства.

67. Обработваемата земя и неизползваният потенциал на животновъдството са най-дълго замразяваният капитал в модерната история на България вследствие на погрешни политики, реализация на чужди интереси, дефицит на управленски и стратегически виждания на политическия елит. Необходимо е да бъдат въведени работещи модели, условия и насърчения за комасация на земята, нарастване процента на обработваемата земеделска земя, повишаване на технологичното ниво, диверсификация на производството и културите в земеделието, дълбочинната преработка. **Оптимизиране използването на селскостопанската земя чрез въвеждане на данъчно облагане върху необработваните земи или чрез други пазарни механизми.** Реализиране на пълния потенциал в дългосрочна перспектива заедно с инвестициите в транспортната и основна инфраструктура може да предотврати упадък в териториалното развитие и обезлюдяването на основни райони в България.

68. Необходимо е **обвързване на икономическия растеж с реализацията на експанзивна експортна стратегия**, създаване на условия за приоритетни инвестиции в технологично обновление в отрасли със значим експортен потенциал, особено в новите развиващи се пазари на Китай, Индия и Русия и елиминиране на основните ограничители на растежа и развитието на експортните сектори от добивната и преработваща промишленост, туризма и селското стопанство, развитие на експортните отрасли и импортозаместващите производства. Необходимо е осигуряване на гъвкавост на финансовата и банкова система, на достъп до подходящо, алтернативно финансиране за иновативния и разрастващ се бизнес.

69. *Шеста група от мерки и политики* следва да бъдат ориентирани към допълване на ефекта от предходните реформи с цел нарастването на заетостта, социалното включване, увеличаване заплащането на труда и социалните плащания и намаляване на бедността. Последващото, резултативно повишаване на заетостта (основно след 2012 – 2013 г.), включително сред контингента от нискоквалифицирани, нискообразовани, неграмотни лица, следва да бъде подкрепено от адекватни реформи, налагане на стимули, санкции и принуда, бюджетна поддръжка и частни инвестиции. Необходимо е да бъдат стартирани ефективни и ефикасни

програми за интеграция на етническите (особено на ромската) общности за социално включване с подкрепа и на средствата от ЕС. При спазване на основните права и свободи, като част от конвергентния процес и отварянето на единния европейски трудов пазар, следва да бъдат оползотворени възможностите на агенциите за временна работа, гъвкавата заетост, създаване и експанзия на дружествата за квалификация и заетост. Политиката на доходите на национално, секторно и фирмено равнище следва да реализира значително повишаване нивото на трудовите възнаграждения, да отразява нарастващата конкурентоспособност, производителност на труда, реструктурирането, ориентирано към висока добавена стойност, създаването на повече и по-качествени работни места.

70. През втората половина на периода (2014 – 2020 г.) следва да се съхранят основните инвестиционни приоритети от първия период, включително засилване на фокуса върху транспортната инфраструктура, осигуряване на свързаност на българските региони с икономиката и единния пазар на ЕС, безвъглеродната и нисковъглеродна енергетика и транспорт, енергийната ефективност и ВЕИ, експорта, туризма и селското стопанство.

71. *Седмият основен приоритет* е свързан с пълното оползотворяване на възможностите за интелигентен растеж. Промените в бизнес средата, подобряване на регулациите, на основната инфраструктура, на системата за образование и квалификация, паралелното разпределено във времето нарастване на равнището на заплащане на труда, обвързано с производителността и протичащото отраслово реструктуриране могат да създадат условия за нарастващи, самогенериращи се вътрешни потребности от иновации и инвестиции във високи технологии, изследвания и развой.

72. На тази основа следва да бъде създаден фундамент за развитие на икономика на знанието, **увеличаване на разходите в изследвания и развой чрез масирани частни и публични инвестиции в отраслите на знанието, високите технологии, ИКТ, достъпа до широколентов Интернет, развитието на електронното правителство.** За това следва да бъдат създадени необходимите изходни условия и благоприятни предпоставки чрез добре обмислени реформи и проактивна стратегия за иновации, приета и изпълнявана през първата половина на периода. България трябва да участва активно в инициативите на Европейската комисия в областта на изследванията и развой (рамковите програми, съвместните програми за изследвания и развой и др.), в областта на ключовите (нанотехнологии, нови материали, биотехнологии) и нововъзникващите технологии, да се възползва от инструментите на Европейската инвестиционна банка за гарантиране на заеми, за споделяне на риска и други. Изцяло следва да бъдат преоценени намеренията и политиките, насаждани от външни институции, за доразушаване на

националните изследователски центрове, в т.ч. БАН, следвайки опита на част от страните от бившия социалистически блок. Повишаването на ефективността на финансирането, в т.ч. нарастващ дял на частния сектор, следва да бъде съпроводено от реструктуриране, промяна на съотношението „фундаментални - приложни изследвания“, пилотно внедряване и пазарен изход, укрепване на изследователските центрове и изграждане на интегрирана система „университет – изследователско звено – бизнес“.

„БЪЛГАРИЯ 2020“, ПОДГОТОВКА, ПРИЕМАНЕ, ПРЕГЛЕД НА РИСКОВЕТЕ, ПРОМЕНИТЕ И НАПРЕДЪКА В ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ЦЕЛИТЕ

73. Необходимо е осигуряване на достатъчно време и достъп до проекта на Националната програма за развитие „България 2020“, подготвяна в работна група 31, организация на обществено консултиране и последващо внасяне за приемане на съответно решение от 41-то Народно събрание. Обсъждането, одобряването и приемането на Националната програма за развитие „България 2020“ от Народното събрание ще придаде законов характер на програмата, включително по отношение на контрола за изпълнение и отчитане. С решението на НС следва да бъде определен ясен механизъм за периодичен преглед и докладване пред Народното събрание и ЕС. Национални тематични доклади за напредъка следва да представят основен преглед и оценка на рисковете, на промените в средата и напредъка при осъществяване на реформите в основните приоритетни направления и цели.

ИНСТРУМЕНТИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА ЦЕЛИТЕ НА НАЦИОНАЛНАТА ПРОГРАМА ЗА РАЗВИТИЕ „БЪЛГАРИЯ 2020“

Инструмент	Цел
Разглеждане и приемане на Националната програма за развитие „България 2020“ с решение на Народното Събрание	Придаване на легален (законов) характер на програмата и осигуряване на възможност за контрол по изпълнението и отчитането
Въвеждане на „бюджетен борд“ от 2011 г.	Ограничаване на бюджетни проблеми, осигуряване на предвидима бизнес среда.
Преглед на основните национални стратегически документи	Координирано и последователно провеждане на националните политики
Изграждане на електронно правителство до 2011 г.	Облекчаване на бизнес средата, намаляване на възможностите за корупция
Оптимизиране на структурата на държавните институции	Намаляване на бюрокрацията и разширения административен апарат
Децентрализация на функциите и оптимизиране броя на общините	Устойчиво регионално развитие
Намаляване броя на народните представители и общинските съветници	Намаляване на бюрокрацията, съразмерно консумиране на произведените от нацията блага
Предоставяне на частния сектор на публични дейности и функции (аутсорстване)	Оптимизиране на администрацията, повишаване качеството на услугите за бизнеса и населението
Целево изграждане на транспортна и комуникационна инфраструктура в България, включително чрез заем от Световната банка и повишаване държавния дълг до 30% от БВП	Осигуряване на транспортна и логистична връзка със съседите, капитализиране на геостратегическото положение на България и осигуряване на условия за конкурентоспособен растеж
Либерализация и демонополизация на електроенергийния пазар	Въвеждане на свободна и лоялна конкуренция, прекратяване на възможността за ползване на енергийните цени като социален инструмент
Либерализация на газовия пазар и разширяване на газоразпределителната мрежа	Оптимизиране на доставките и повишаване енергийната диверсификация на страната, намаляване на възглеродната зависимост, разширяване на битовото

Инструмент	Цел
	потребление
Продажба на емисионни права по протокола от Киото (AAU)	Реализиране на приходи за бюджета с целево предназначение за енергийна ефективност
Политика за изграждане на топло- и електроенергийни мощности от ВЕИ за собствено потребление	Облекчаване на енергийната мрежа на страната, диверсифициране на източниците на енергия, осигуряване на частична енергийна независимост
Политика за целенасочено привличане на чуждестранни инвестиции във високотехнологични и междудисциплинарни производства чрез промяна в определянето на приоритетни икономически сектори за инвестиции (Правилник за прилагане на Закона за насърчаване на инвестициите)	Повишаване конкурентоспособността на българската икономика, осигуряване на инвестиции в НИРД, работни места и заетост с висока квалификация
Доброволно пансионатно обучение за непълнолетните лица (образование срещу социално изключване)	Извеждане на непълнолетните лица от определени социални групи от цивилизационната им среда и осигуряване на социалното им включване и демаргинализация
Превръщане на „сурогатното майчинство” в икономически инструмент за приобщаване	Социално и икономическо включване, образование и извеждане от цивилизационни и етнически модели, интеграция в обществото
Преструктуриране на тютюнопроизводството в други трудоемки селскостопански производства	Поради затихващите функции на сектора и с цел реструктуриране и осигуряване на поминък в регионите, предотвратяване изпадането на някои сектори и региони в бедност
Развитие на високотехнологично селско стопанство	Капитализиране на земеделската земя като източник за биопроизводство, повишаване експорта на биопродукти и по-висок доход на заетите в сектора

Проф. д-р Лалко Дулевски
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ИКОНОМИЧЕСКИЯ И СОЦИАЛЕН СЪВЕТ

ИНФОРМАЦИОННИ ИЗТОЧНИЦИ:

1. **„Анализ на възможностите и тенденциите за технологично развитие на българските предприятия“**, разработен от БСК в съответствие с договор № BG051PO001-2.1.06/23.10.2009 г. по мярка BG 051PO001-2.1.06 “Повишаване гъвкавостта и ефективността на пазара на труда чрез активни действия на социалните партньори” по Оперативна програма “Развитие на човешките ресурси” 2007-2013, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд и Европейския фонд за регионално развитие, 2010 г.,
http://www.competencemap.bg/language/bg/uploads/files/analysis_1/analysis_586092d9849d1e939384cc94c6afaaf5.pdf;
2. **„Анализ на основните проблеми на образователната система и системата за квалификация и преквалификация“**, разработен от БСК в съответствие с договор № BG051PO001-2.1.06/23.10.2009 г. по мярка BG 051PO001-2.1.06 “Повишаване гъвкавостта и ефективността на пазара на труда чрез активни действия на социалните партньори” по Оперативна програма “Развитие на човешките ресурси” 2007-2013, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд и Европейския фонд за регионално развитие, 2010 г.,
http://www.competencemap.bg/language/bg/uploads/files/analysis_1/analysis_9de32da8ca0a2f9b497ff1a16757af4d.pdf;
3. **„Анализ на състоянието и перспективите пред икономиката на България за периода 2005-2009г.“**, разработен от БСК в съответствие с договор № BG051PO001-2.1.06/23.10.2009 г. по мярка BG 051PO001-2.1.06 “Повишаване гъвкавостта и ефективността на пазара на труда чрез активни действия на социалните партньори” по Оперативна програма “Развитие на човешките ресурси” 2007-2013, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд и Европейския фонд за регионално развитие, 2010 г.,
http://www.competencemap.bg/language/bg/uploads/files/analysis_1/analysis_1c5f942f26b6cf710e71755dbb355d22.pdf;
4. **„Анализ на състоянието и развитие на българските предприятия по сектори и региони“**, разработен от БСК в съответствие с договор № BG051PO001-2.1.06/23.10.2009 г. по мярка BG 051PO001-2.1.06 “Повишаване гъвкавостта и ефективността на пазара на труда чрез активни действия на социалните партньори” по Оперативна програма “Развитие на човешките ресурси” 2007-2013, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд и Европейския фонд за регионално развитие, 2010 г., резюме,
http://www.competencemap.bg/language/bg/uploads/files/analysis_1/analysis_882e0d2308002c8cd67a41019be677a1.pdf;
5. **„Българският електроенергиен пазар – състояние и перспективи“**, анализ на БСК, 2008 г.,

- http://www.bia-bg.com/language/bg/uploads/files/analysis_2_files/1246007467_BEP_REZUM_E_22_01_2008Final.pdf;
6. **„Достъп на МСП до обществени поръчки“**, проучване на БСК по проект на Фондация „Фридрих Еберт“, 2010 г., резюме - http://www.bia-bg.com/language/bg/uploads/files/news_2_files/bulgarian_industrial_association_news_1278495166_Resume_MSP_ZOP.doc;
 7. **„Концепция за развитие на транспортната инфраструктура в периода 2005-2015 г.“**, анализ на БСК, 2005 г., http://www.bia-bg.com/language/bg/uploads/files/analysis_2_files/1245940920_Konsepzia_infrastuktura-2005_2015.doc;
 8. **„Мониторинг на обществените поръчки. Най-често срещани нарушения и корупционни практики“**, анализ на БСК, изготвен с подкрепата на Американската агенция за международно развитие, 2005 г., http://www.bia-bg.com/language/bg/uploads/files/analysis_2_files/1245941410_ZOP-broshura-next.doc;
 9. **„Производство, заетост, разходи и ефективност на труда в българската промишленост през периода 1997-2009 г.“**, проучване на БСК със съдействието на Фондация „Фридрих Еберт“, 2009 г., http://www.bia-bg.com/language/bg/uploads/files/analysis_2_files/bulgarian_industrial_association_analysis_1258531930_PRTR_Fr_Ebert_1997_2009_F.pdf;
 10. **„Регулаторните режими в България – състояние, тенденции, възможности за развитие на Административния регистър“**, анализ на БСК, 2006 г., http://www.bia-bg.com/language/bg/uploads/files/analysis_2_files/1245920035_regulativni_rejimi2006.doc;
 11. **„Системи и инструменти за оценка на компетенциите на корпоративно, регионално и секторно ниво в България“**, разработен от БСК в съответствие с договор № BG051PO001-2.1.06/23.10.2009 г. по мярка BG 051PO001-2.1.06 „Повишаване гъвкавостта и ефективността на пазара на труда чрез активни действия на социалните партньори“ по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд и Европейския фонд за регионално развитие, 2010 г., резюме - http://www.competencemap.bg/language/bg/uploads/files/analysis_1/analysis_11faae78d950683f428f4319e97877a1.pdf;
 12. **„Съществуващите регулации върху стопанската дейност в България – актуален преглед и предложения“**, анализ на БСК, 2007 г., http://www.bia-bg.com/language/bg/uploads/files/analysis_2_files/1245919821_BIA-regulations-2007-qn1.doc;
 13. **„Фирмена задлъжнялост 2008 г.“**, ежегоден анализ на Българската стопанска камара, 14.12.2009 г., http://www.bia-bg.com/language/bg/uploads/files/analysis_2_files/1245919821_BIA-regulations-2007-qn1.doc;

http://www.bia-bg.com/language/bg/uploads/files/analysis_2_files/bulgarian_industrial_association_analysis_1260797053_zadlagnjalost2008.doc;

14. „Предизвикателства пред българската икономика”, Становище на Икономическия и социален съвет на Република България, разработено по собствена инициатива, ИСС/2/014/2010, <http://www.esc.bg/bg/documents/category/4?download=47>;
15. „Българската икономика в условията на глобална финансова и икономическа криза – проблеми, предизвикателства и възможности”, Становище на Икономическия и социален съвет на Република България, разработено по собствена инициатива с докладчик Божидар Данев, ИСС/2/008/2009 г., <http://www.esc.bg/bg/documents/category/4?download=45>;
16. „Пазарът на труда в условията на финансова и икономическа криза – предизвикателства и възможни решения”, Становище на Икономическия и социален съвет на Република България, разработено по собствена инициатива с докладчик Пламен Димитров, ИСС/2/007/2009 г., <http://esc.bg/bg/documents/category/4?download=44>;
17. „Национална стратегия на Република България по миграция и интеграция, 2008-2015 г.”, Становище на Икономическия и социален съвет на Република България, разработено по собствена инициатива с докладчик Пламен Димитров, ИСС/2/002/2008, <http://www.esc.bg/bg/documents/category/4?download=40>;
18. „Социално осигуряване и социална защита”, Становище на Икономическия и социален съвет на Република България, разработено по собствена инициатива, ИСС/2/016/2010, <http://esc.bg/bg/documents/category/4?download=46>;
19. „Актуални проблеми и политики на пазара на труда”, Становище на Икономическия и социален съвет на Република България, разработено по собствена инициатива, ИСС/2/015/2010, <http://esc.bg/bg/documents/category/4?download=48%3Aa>;
20. „Фирмена задлъжнялост” за 1998-2008 г., изследвания на Българската стопанска камара; http://www.bia-bg.com/language/bg/uploads/files/analysis_2_files/bulgarian_industrial_association_analysis_1260797053_zadlagnjalost2008.doc; http://www.bia-bg.com/language/bg/uploads/files/analysis_2_files/1245919288_zadlagnjalost2007.doc; http://www.bia-bg.com/language/bg/uploads/files/analysis_2_files/1245919053_zadlagnjalost2005.pdf